

saada paremat Eesti kirjandust; Rõuges kut-
sus K. ellu koguduse vaimuliku elu juhtimi-
seks vanemate-instituudi, mis alguses väljas-
poolgi tähelepanu endale tõmbas, kuid ometi
ei suutnud välja areneda tunduvamaks tegu-
riks koguduse usu elu edendamise alal ning
mõne aja järel oma tähenduse kaotas. Jut-
lustajana leidis K. laialist poolehoidu ning
palju lugupidamist, iseäranis nooremas eas
Valgas ja Rõuges asudes; tema jutlused võ-
lusid kuulajaid oma sisurikkuse, elava mõtte-
lennu, kujuka kõneviisi, rahvaliku keele ning
hoogsa ja jõurikka ettekande tõttu. On küll
õigus pidada K.-t siiaaale paremaks ning
silmapaistvamaks eesti jutlustajate hulgas.
Mainitud omadustest ning võimetest annab
selge tunnistuse K.-e suurem jutlustekogu »Iga-
vene Evangelium« (Tallinnas, 1889), mis lei-
dis haruldaset sooja vastuvõtu, kuigi üksi-
kutes jutlustes leiduvad realistlikud seisukorra-
kirjeldused osalist vasturääkimist põhjustasid.
Peale jutlustekogu väljaandmise on K. esi-
nenud haruldaset viljaka vaimuliku kirjanikuna.
Tema sulest on veel ilmunud: 1. Patuste
sõber (1883); 2. Kõige tarvilisem nimi
(1883); 3. Nädala Päikene... (1888); 4.
Kallim vara ilma peal (1891); 5. Meie
Issanda Jeesuse Kristuse Armulaud (1891);
6. Lendav ja Immanuel... (1892); 7. Roosa
Kannel... (1892); 8. Saaroni Valge Lill
Pulmapäevaks. Perekonna-raamat (1894);
9. Ölipuulehed... (1897); 10. Tasased hää-
led tormilisel ajal (1900); 11. Suur-Reede
ehk Paastukannel (1901); peale nende
rida vähemaid lendkirju: Roosa kiriku mä-
lestuse raamat... (1893); Kunas on meie
Issand Jeesus Kristus sündinud? (1898);
Millal on meie Issand Jeesus risti löödud?
(1899) j. t. K.-e vaimulikkude raamatute
hulgas seisavad peale jutlustekogu silmapaist-
val kohal »Armulaud« ja »Perekonna-raa-
mat«. Esimeses esineb K., andes seletust
õhtusöömaaja seadmisest ning tähendusest,
põhjaliku usuteadlasena, eriti Piibli tund-
jana, sügava müstitsismile kalduva ja teisteski
kirjades avalduva usulist sümbolistikat har-
rastava usumehena ning vaimurikka usu-
lise mõtlejana. »Perekonna-raamatus« näeme
usuliste seletuste kõrval huvitavat katset
kokkukõlastada üldist vaimlist elu usu-
lise eluga; tähelepanu väärib iseäranis K.-e
püüd, mis varemaltki E. K. S.-is peetud
kõnedes ilmunud, tungida Eesti rahva usulise
ning kõlblise olemise sügavustesse tema vaim-
lise vanavara, eriti Kalevipoja loo kaudu,
nagu ta üldse, olles eesti rahvaluule ning
»Kalevipoja« põhjalik tundja, nendest suure-
jooneliselt ammutab andmeid eesti rahva
hingelaadi selgitamiseks; edasi on tunnusta-
tav K.-e katse leida sünteesi rahva hinge

usulise ning rahvusliku elemendi vahel. Üldi-
selt esinevad kõigis K.-e vaimulikkudes töö-
des samad iseloomustavad jooned, mis jut-
lusteski. »Roosa Kandles« leidub kogu
usulisi luuletusi, milledest mõned võrdlemisi
õnnestunud. K.-e usulise sisuga raamatud
kuuluvad senises eesti vaimulikus kirjanduses
kõige paremate hulka.

Oma usuteadlikes vaateis asub K. kind-
lal piiblilisel seisukohal, kus usulised töed
mitte ainult sisult, vaid ka kujult täiesti ab-
soluutsetena olemas ning kahtlused võimalik-
ud ei ole; sama kindlalt seisab K. ev.-lut.
kiriku usutunnistuste alusel. Kirikupolitili-
sis küsimusis ei väljenda K. tegelikku huvi; ev.-
lut. kirikut, ka Eestis, võtab ta teataval määral
absoluutse suurusena, mille väärtust ühed
oma tuimuses, teised põhjendamata vaenulik-
kuses ei suuda tunnustada. Üldse on K.-e
mõtte- ja tundeilma keskpunktiks usuline
tunne, mis annab lähtekoha ja mõõdupuu
reaalse elu nähtuste hindamiseks. Jälgides
tähelepanelikult ning sisemise osavõtuga Eesti
avaliku elu sündmusi ning rahvuslikke püü-
deid leiab K. oma usulistes kirjutistes juhust
nende kohta oma arvamise ning otsuse aval-
damiseks (vt. eriti »Tasased hääled tormili-
sel ajal«). Ta teeb seda otsekohele, paiguti
koguni järsult, kuid jääb ikkagi usulisele
pinnale, piirdudes sellesisuliste tunnete ning
manitsuste avaldustega. K.-e veendumuse jä-
rele tulevad kodumaal ajaloolistel ning ühis-
kondlikel põhjustel üleskerkinud küsimused
lahendada kristliku armastuse vaimus ning
vastastikuse arusaamise püüdes ja kõigis rah-
vuslikes ning kultuurilises ettevõtteis peab
olema mõõduandev kristlik orientatsioon ja
mõtteviis, mis seisab teistega võrreldes esi-
mesel kohal. Üksiknähtusi puudutades ei
esita K. raskuste kõrvaldamiseks mitte lige-
maid vahendeid, vaid tuletab üldisest krist-
liku eetika seisukohast juhtumõtted teotsemi-
seks; seejuures ei hinda K. mitte küllalt mõ-
nesuguste nähtuste paratamatust antud oludes
ning võitlustes esinevate tegurite reaalselt
ilmet. Kuid K. ei ole ega taha olla politika-
mees ega rahvajuht, vaid ainuüksi hingekar-
jane ning usuliste ja kõlbliste väärtuste ra-
vitseja ja kasvataja. Sellest seisukohast
on täiesti arusaadav K.-e äärmine tagasihoid-
likkus säärareski küsimuses, nagu kandidee-
rimine tegeliku usuteaduse professori kohale
Tartu ülikoolis, milleks talle ettepanek tehti
(1900); kuna usulised ja teaduslikud huvid
K.-t selle koha poole tõmbasid, tõukasid teda
ometi otsustavalt eemale kiriku- ja rahvus-
poliitilised vaatekohad, mis tema kandidatuuri-
ga ühendati. Tegelik kirikuõpetajana sei-
sis K. alati otseses kokkupuutumises usutea-
dusega. Eriti huvitasid teda dogmaatika ja